

УДК 378.147:78:042.4

Чжан Лянхуа
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАКСЕОЛОГІЧНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ

У статті визначено й охарактеризовано педагогічні умови формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях з постановки голосу, а саме: спонукання студентів до креативного самовираження в навчальній діяльності через створення праксеологічно-зорієнтованого середовища на заняттях; упровадження інтерактивного навчання; оптимальне поєднання теоретичного та практичного компонентів фахової підготовки майбутнього вчителя музики з проєкцією на майбутню продуктивну діяльність. Доведено, що забезпечення означених вище педагогічних умов дає змогу підвищити рівень якості фахової підготовки майбутнього фахівця з музичного мистецтва, сприяє адаптації студентів до музично-педагогічної діяльності в закладі середньої освіти, стимулює розвиток індивідуальності, творчі здібності суб'єктів учіння.

Ключові слова: педагогічні умови, формування, праксеологічні вміння, студенти факультетів мистецтв, заняття з постановки голосу.

Постановка проблеми. Незаперечним є той факт, що ХХІ століття – доба принципово нових знань і способів діяльності. У сучасному світі фахівець знаходиться в ситуації постійного вибору, пошуку оптимального рішення відповідно до швидкоплинних умов життєдіяльності.

Потреба якісних змін у підготовці майбутніх фахівців з музичного мистецтва з урахуванням інновацій ХХІ ст. та ідей педагогічної праксеології щодо ефективної практичної діяльності та дії зумовлює більш детально дослідити педагогічні умови формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях з постановки голосу.

Разом із тим, на сьогодні склалася певна невідповідність між значимістю практичної підготовки студентів як базової ціннісної орієнтації спеціаліста, що характеризує його гуманістичну практичну пропозицію, й рівнем теоретико-методологічної розробленості проблем розвитку практичної підготовки, формування праксеологічних умінь як умови удосконалення якості підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

Аналіз актуальних досліджень. Окремі аспекти формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв стали предметом досліджень науковців. Так, концептуальні основи методичної підготовки майбутнього вчителя музики до виконавської діяльності висвітлено у працях Е. Абдулліна, Л. Арчажнікової, Н. Гребенюк, О. Єрошенко, Н. Овчаренко,

Г. Падалки, О. Ростовського та ін. Про важливість співацької діяльності, вагомість культури слухання в музично-педагогічній діяльності майбутніх учителів музики розглядають Б. Афанасьєв, Т. Бессонова, Н. Зелінська, Б. Кабалевський, З. Корінець, В. Морозов, Б. Теплов та ін.

Педагогічні умови вдосконалення виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва – предмет дослідження таких науковців, як Н. Андрійчук, В. Антонюк, Л. Василенко, Л. Дерев'янку, Л. Дмитрієв, А. Єгоров, В. Морозов, В. Ємельянов, Т. Пляченко, Н. Самохіна, О. Стахевич, В. Федоришин, В. Юшманов, Ю. Юцевич та ін. Питання вокальної підготовки майбутнього вчителя музики широко висвітлене в працях Б. Асаф'єва, О. Апраксіної, М. Леонтовича, К. Стеценка, Д. Кабалевського та ін.

Особливості педагогічної праксеології як методологічного знання про загальні принципи та способи раціональної та продуктивної педагогічної діяльності вивчають Н. Гузій, І. Зязюн, І. Колесникова, А. Ліненко, Л. Монахова, В. Савіцька, Т. Садова, О. Титова та ін. І. Колесникова та О. Титова дослідили праксеологічні основи педагогічної діяльності; В. Савіцька – специфіку застосування праксеологічного підходу в професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів; С. Коробова, В. Шарко – можливості праксеологічного підходу для вдосконалення методичної підготовки вчителів фізики в системі безперервної освіти; Є. Проворова визначила й обґрунтувала теоретичні та практичні основи методичної підготовки майбутніх учителів музики на засадах праксеологічного підходу.

Разом із тим, аналіз науково-теоретичних праць свідчить, що проблема комплексного дослідження формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв не були достатньо вивченими.

Мета статті полягає у визначенні та характеристиці педагогічних умов формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях з постановки голосу.

Методи дослідження. Використано теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення наукових джерел; емпіричні: педагогічне спостереження, аналіз програм навчальних дисциплін; аналіз практичних занять з постановки голосу зі студентами музично-педагогічних факультетів університетів України.

Виклад основного матеріалу. Для визначення педагогічних умов формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв вважаємо за необхідне з'ясувати сутність поняття «праксеологія». Так, вітчизняна дослідниця даної проблеми Є. Проворова визначає праксеологію в якості важливої методологічної основи для обґрунтування специфіки методичної підготовки майбутніх учителів музики, мета якої – формування методичної підготовленості майбутніх учителів музики як творчих фахівців з індивідуальним стилем фахової діяльності [8].

У статті І. Лернера, присвяченій креативно-праксеологічному структурному компонентові досвіду музично-просвітницької діяльності,

зосереджена увага на необхідну наявність у вчителя музики таких якостей і вмінь, які б забезпечували йому «готовність до пошуку рішення нових проблем, до творчого перетворення дійсності» на основі творчої реконструкції вже існуючих знань і навичок [2, с. 48].

А. Линенко вважає, що основне завдання праксеологічного підходу – вивчення й упровадження необхідного для проведення ефективної діяльності: цінностей і змісту, якостей, норм, цілей, дій та процедур, результатів і продуктів, корекції діяльності [3]. Відповідно, на думку Є. Проворової, сутність праксеологічного підходу у фахово-методичній підготовці майбутніх учителів музики полягає в організації найбільш раціональної та оптимальної діяльності учасників освітнього процесу, що забезпечує ефективне досягнення поставлених цілей навчання й формування методичної підготовленості до музично-педагогічної діяльності [8].

Логіка дослідження вимагає з'ясування сутності понять «уміння» та «праксеологічні вміння». Так, у даній науковій розвідці ми розглядаємо поняття «уміння» на основі діяльнісного підходу, що дало нам змогу визначити його предметне значення як здатність до володіння складною системою психічних і практичних дій, необхідних для доцільної регуляції діяльності з досягнення потрібної (необхідної) якості, що характеризується виконанням дій у відповідний час і перенесенням у нові умови, на основі наявних у суб'єкта знань і навичок.

Вивчення та аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури показав, що вченими виділяються такі праксеологічні вміння:

- уміння використовувати знання теорії на практиці;
- уміння виявляти проблеми під час аналізу конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення;
- уміння систематизувати й узагальнювати інформацію;
- уміння розробляти й обґрунтовувати варіанти вирішення різних ситуацій;
- уміння використовувати основні та спеціальні методи аналізу;
- уміння використовувати комп'ютерну техніку для вирішення задач;
- уміння ухвалювати професійні рішення з урахуванням наслідків, вимог етики та права;
- уміння вирішувати нестандартні завдання.

Аналіз наукових пошуків і вивчення практичного досвіду закладів вищої педагогічної освіти щодо організації фахової підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва дали змогу стверджувати про необхідність наукового обґрунтування педагогічних умов формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях з постановки голосу.

Проте, вважаємо за необхідне насамперед визначити сутність понять «умова» та «педагогічна умова». Зазначимо, що у словниково-довідникових, наукових джерелах поняття «умова» розглядають як:

- необхідну обставину, яка уможливорює здійснення, утворення чи сприяння чомусь [4, с. 632];
- обставини, від яких залежить що-небудь [6, с. 685];

- сукупність явищ зовнішнього чи внутрішнього середовища, що, ймовірно, впливає на розвиток конкретного психічного явища, що опосередковується активністю особистості, групою людей [1, с. 206];
- обставини, що обумовлюють появу/розвиток будь-якого процесу [5, с. 236].

Щодо педагогічних умов, то вітчизняна дослідниця О. Отич розглядає їх як «...діалектичну єдність зовнішніх і внутрішніх умов» [7, с. 130]. А науковець Л. Хоменко-Семенова педагогічні умови визначає як свідомо створені обставини у професійній підготовці, що забезпечують найбільш ефективно формування і розвиток необхідного процесу [10, с. 253].

У даній статті ми будемо послуговуватися визначенням поданим Є. Проворовою у дисертаційному дослідженні – це суттєві внутрішні й зовнішні впливи, чинники, фактори, обставини, «вимоги», цілеспрямований відбір і застосування сукупності заходів, взаємопов'язаних передумов, органічно взаємопов'язані між собою практичні дії суб'єктів учіння, від наявності яких, їхньої реалізації значною мірою залежить ефективність формування методичної підготовленості майбутніх учителів музики [дисер].

Відповідно серед педагогічних умов формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях з постановки голосу виділяємо, зокрема, такі:

- спонукання студентів до креативного самовираження в навчальній діяльності через створення праксеологічно-зорієнтованого середовища на заняттях;
- упровадження інтерактивного навчання;
- оптимальне поєднання теоретичного та практичного компонентів фахової підготовки майбутнього вчителя музики з проекцією на майбутню продуктивну діяльність.

Охарактеризуємо подані вище педагогічні умови. Першу педагогічну умову – спонукання студентів до креативного самовираження в навчальній діяльності шляхом створення праксеологічно-зорієнтованого середовища – спрямовували на формування мотиваційно-ціннісного компоненту формування праксеологічних умінь студентів факультетів мистецтв. До того ж важливим є створення праксеологічно-зорієнтованого середовища як «сукупності умов для організації успішної, ефективної, результативної майбутньої професійної діяльності» (В. Савіцька [9]). Таке середовище інтегрує умови й фактори, що сприяють посиленню навчальної мотивації студентів, підвищенню якості практичного досвіду й переходу від пасивного до активного навчання, удосконаленню здатностей застосовувати набуті знання й уміння у процесі вирішення змодельованих практичних завдань методичної діяльності.

На основі аналізу наукової літератури дійшли висновку, що у праксеологічно-зорієнтованому середовищі майбутній фахівець з музичного мистецтва засвоює ефективні, продуктивні способи, технології та засоби професійної діяльності, вирішує конкретні змодельовані

завдання з метою актуалізації власного досвіду, набуває практичних умінь, залучається до різних форм навчальної діяльності.

Друга педагогічна умова – інтерактивне навчання – активізує діалогову взаємодію учасників навчальної діяльності на основі суб'єкт-суб'єктних відносин. У зв'язку з цим зауважимо, що важливою є суб'єкт-суб'єктна діалогова взаємодія викладача та студентів, студентів. Її специфіка полягає в їх взаємозв'язку з емоціями, почуттями, переживаннями учасників, що впливають на перебіг і результати цієї взаємодії. Відтак, переконані в необхідності формування творчого вчителя музики. Це передбачає наявність таких якостей, як творча самостійність та інтелектуальна активність, не лише володіння певною системою знань, умінь і навичок, а й здатність самостійно мислити, знаходити нестандартні рішення творчих завдань, вміння передбачати кінцеві результати власної діяльності.

Є. Проворова пропонує основні музично-педагогічні принципи, які сприяють творчому навчанню у викладанні музики.

1. Збільшення обсягу матеріалу, що використовується в навчально-освітньому процесі, розширення репертуару завдяки якомога більшої кількості творів, більшої кількості художньо-стильових явищ. Оскільки кількість опанованого, асимільованого студентами матеріалу (музичних творів, теоретичної інформації) трансформується у більшості випадків у якість художньо-інтелектуальної діяльності.

2. Прискорення темпів проходження певної частини навчального матеріалу, відмова від непомірно тривалих термінів роботи над музичним твором, установка на оволодіння необхідному ігровими навичками у найбільш стислі строки.

3. Використання під час заняття якнайширшого діапазону відомостей музично-теоретичного та музично-історичного характеру.

4. Відхід від пасивно-репродуктивних (наслідувальних) способів діяльності. Необхідність такої роботи з музичним матеріалом, за якою з максимальною повнотою проявляється активність, самостійність і творча ініціатива студента [8].

Далі науковиця наголошує, що на заняттях слід акцентувати увагу на інтерактивному практико-орієнтованому навчанні музики. Результатом такого навчання музики є створення студентом інноваційного продукту (музичного проекту, інсценізації народної пісні, етюд), а також зміни внутрішніх особистісних якостей і характеристик учителя музики: підвищення рівня активності, самостійності, рефлексії та особистісна професійна позиція [8].

На наш погляд, на заняттях з постановки голосу важливо використовувати як традиційні (лекції, семінари, лабораторні, факультативи, спецкурси та ін.), так і інноваційні види й форми навчально-пізнавальної діяльності: творчі лабораторії, методичні майстерні, майстер-класи, проблемні семінари та ін., під час яких студенти набувають фахових знань, поглиблюють уявлення про сучасні освітні методи й технології, набувають певний досвід їх реалізації в освітньому процесі.

Остання педагогічна умова – оптимальне поєднання теоретичного та практичного компонентів фахової підготовки з проєкцією на майбутню продуктивну діяльність забезпечує формування когнітивно-креативного компонента фахової готовності майбутнього фахівця з музичного мистецтва, до характеристик якого відносимо здатність критично осмислювати музичний матеріал і здійснювати відбір художньо значущих творів; уміння добирати оптимальні творчі технології через вибір змісту, форм і методів фахової підготовки, моделей навчання; володіння методами розвитку творчих здібностей; творчий підхід до виконання завдань; спроможності створення інновацій у процесі професійної діяльності; володіння прийомами й методами генерування та аналізу ідей; уміння оцінювати власний професійний рівень, планувати, організувати й контролювати власні дії.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, забезпечення означених вище педагогічних умов формування практикологічних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях з постановки голосу дає змогу підвищити рівень якості фахової підготовки майбутнього фахівця з музичного мистецтва, сприяє адаптації студентів до музично-педагогічної діяльності в закладі середньої освіти, стимулює розвиток індивідуальності, творчі здібності суб'єктів учіння.

Перспективні напрями подальших наукових пошуків передбачають проведення дослідження щодо формування практикологічної готовності майбутніх фахівців з музичного мистецтва до різних видів фахової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Краткий психологический словарь* (1999). Л. А. Карпенко (ред.-сост.). Ростов н/Д: Фенникс.
2. Лернер, И. Я. (1981). *Дидактические основы методов обучения*. М.: Педагогика.
3. Линенко, А. Ф. *Методологические основы формирования готовности будущих учителей к профессиональной деятельности*. Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/zbirnuku/7/18.pdf>
4. *Новейший философский словарь* (2003). А. А. Грицанов (сост. и глав. науч. ред.). – Минск: Книжный Дом.
5. Новиков, А. М., Новиков, Д. А. (2013). *Методология: словарь системы основных понятий*. М.: Либриком.
6. Ожегов, С. И., Шведова, Н. Ю. (1992). *Толковый словарь русского языка*. М.: Азъ.
7. Отич, О. М. (2007). *Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти*. Чернівці: Зелена Буковина.
8. Проворова, Є. М. (2018). *Теорія і практика методичної підготовки майбутнього вчителя музики на засадах практикологічного підходу* (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02). Київ.
9. Савіцька, В. В. (2015). *Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на засадах практикологічного підходу* (автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Рівне.

10. Хоменко-Семенова, Л. О. (2013). Педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 19, 252 – 257.

РЕЗЮМЕ

Чжан Лянхуа. Педагогические условия формирования праксеологических умений студентов факультетов искусств на занятиях по постановке голоса.

В статье определены и охарактеризованы педагогические условия формирования праксеологических умений студентов факультетов искусств на занятиях по постановке голоса, а именно: побуждение студентов к креативному самовыражению в учебной деятельности через создание праксеологически-ориентированной среды на занятиях; внедрения интерактивного обучения; оптимальное сочетание теоретического и практического компонентов профессиональной подготовки будущего учителя музыки с проекцией на будущую продуктивную деятельность.

Первое педагогическое условие направлено на формирование мотивационно-ценностного компонента формирования праксеологических умений студентов факультетов искусств. Соответственно в праксеологически-ориентированной среде будущий специалист по музыкальному искусству усваивает эффективные, продуктивные способы, технологии и средства профессиональной деятельности, решает конкретные смоделированные задания с целью актуализации собственного опыта, приобретает практические умения, привлекается к различным формам учебной деятельности.

Второе педагогическое условие активизирует диалоговое взаимодействие участников учебной деятельности на основе субъект-субъектных отношений. Указано на важность использования на занятиях по постановке голоса как традиционных (лекции, семинары, лабораторные, факультативы, спецкурсы и др.), так и инновационных видов и форм учебно-познавательной деятельности: творческие лаборатории, методические мастерские, мастер-классы, проблемные семинары и др., во время которых студенты приобретают профессиональные знания, углубляют представление о современных образовательных методах и технологиях, приобретают определенный опыт их реализации в образовательном процессе.

Последнее педагогическое условие обеспечивает формирование когнитивно-креативного компонента профессиональной готовности будущего специалиста по музыкальному искусству, к характеристикам которого относим способность критически осмысливать музыкальный материал и осуществлять отбор художественно значимых произведений; умение подбирать оптимальные творческие технологии через выбор содержания, форм и методов профессиональной подготовки, моделей обучения; владение методами развития творческих способностей; творческий подход к выполнению задач; способности создания инноваций в процессе профессиональной деятельности; владение приемами и методами генерации и анализа идей; умение оценивать собственный профессиональный уровень, планировать, организовывать и контролировать свои действия.

Доказано, что обеспечение указанных выше педагогических условий позволяет повысить уровень качества профессиональной подготовки будущего специалиста по музыкальному искусству, способствует адаптации студентов

к музыкально-педагогической деятельности в учреждении среднего образования, стимулирует развитие индивидуальности, творческие способности субъектов учения.

Ключевые слова: педагогические условия, формирование, праксологични умения, студенты факультетов искусств, занятия по постановке голоса.

SUMMARY

Zhang Linhua. Pedagogical conditions of formation of praxeological skills of students of faculties of arts at voice training classes.

The article defines and describes pedagogical conditions for the formation of the praxeological skills of students of faculties of arts at the classes on voice training, namely: induction of students to creative self-expression in educational activities through the creation of a praxeologically oriented environment in the classes; introduction of interactive learning; optimal combination of theoretical and practical components of professional training of a future music teacher with a projection for the future productive activity.

The first pedagogical condition is directed at formation of a motivational-value component of the formation of praxeological skills of students of faculties of arts. Accordingly, in a praxeologically oriented environment, a future musical art specialist assimilates effective, productive methods, technologies and means of professional activity, solves specific simulated tasks with the purpose of actualizing his own experience, acquires practical skills, attracts various forms of learning.

The second pedagogical condition activates the dialogue interaction of participants of the educational activities on the basis of subject-subject relations. The importance of using traditional (lectures, seminars, laboratories, electives, special courses, etc.), as well as innovative types and forms of educational-cognitive activities are indicated: creative laboratories, workshops, problem seminars and etc., during which students acquire professional knowledge, deepen the idea of modern educational methods and technologies, acquire a certain experience of their implementation in the educational process.

The last pedagogical condition ensures formation of a cognitive-creative component of the professional readiness of a future musical arts specialist, the characteristics of which include the ability to critically comprehend the musical material and carry out selection of artistically significant works; the ability to choose the optimal creative technologies through the choice of content, forms and methods of vocational training, training models; possession of creative abilities development methods; creative approach to accomplishing tasks; ability to create innovations in the process of professional activity; possession of techniques and methods of generation and analysis of ideas; the ability to evaluate their own professional level, plan, organize and control their actions.

It is proved that provision of the above-mentioned pedagogical conditions allows increasing the quality of professional training of the future musical arts specialist; promotes adaptation of students to musical and pedagogical activity in the establishment of secondary education, stimulates development of individuality, and creative abilities of subjects of learning.

Key words: pedagogical conditions, formation, praxeological skills, students of faculties of arts, classes on voice training.